

TEGNER OG KVINDERNE

SET AF *Suse Barén*

TAK

Suste Bonnéen ønsker særligt at takke modellerne for deres mod og skønhed.

ALBAN	KLARA LILJA
ANNA LILJA	LIV
ANNE	MADELEINE
AMANDA	MARIE
ASSA	NOUR
DALMA	NYNNE
FEMKE	SABRINA
FLINT	THOMAS
FRIDA	TONE
HELENE	VICTOR
JULIE	ZACHARIAS
KASPER	ZOE

Knud Højgaards Fond

15. Juni Fonden

Oda og Hans Svenningsens Fond

DANISH
ART WORKSHOPS
**STATENS VÆRKSTEDER
FOR KUNST**

**STATENS
KUNSTRÅD**
DANISH ARTS COUNCIL

**RUDOLPH
TEGNER'S
MUSEUM
& STATUEPARK**

INDHOLD

- 4 **FORORD**
LUISE GOMARD
- 6 **TEGNERNS VERDEN**
SUSTE BONNÉN
- 22 **DET FORTÆLLENDE RUM I TEGNER OG KVINDERNE**
TOVE THAGE
- 48 **TEGNERNS KUNST SET I LYSET AF KVINDERNE I HANS LIV**
LUISE GOMARD
- 54 **KUNSTNEREN OG PIGEN... OG HVAD DER DERAFT FULGTE**
LUISE GOMARD

FORORD

AF **LUISE GOMARD**
MUSEUMSDIREKTØR

At lukke Suste Bonnén ind er som at åbne døren en rolig dag, hvor en hurtig vind sniger sig ind og hvirvler tingene rundt. Der kommer uorden i sagerne, og intet ligger som før. Hun udfordrer, graver og vender tingene på hovedet. Præcis som kunst og kunstnere virker, når de er allerstærkest.

Suste Bonnéns tilgang til kunstneren Rudolph Tegner er ikke begrænset til det visuelle og knytter sig i stor grad til det personlige. Hun vil gerne dykke ned i hans forhold til modeller og mennesker på hans vej, se foto og læse breve. Det førte til, at vi genfandt korrespondancen mellem Grethe Sørensen og Tegner. At Tegner fik en søn, før han mødte Elna er ikke nogen hemmelighed, men brevene fra Grethe til Tegner satte ord på en ufortalt historie og rummede overraskelsen over, at Grethe var gravid ikke kun én gang men to gange med Tegners barn.

Suste Bonnéns fascination af det lille værk "Bølgen" medførte en jagt på et tabt værk. På

museets 1. sal er en lerskitse til værket udstillet, men Suste Bonnéns trænede øje havde set værket i en færdig lerversion i museets udstillingskatalog. Værket viste sig at findes i en bronzeversion i privateje i udlandet, og desværre kunne det ikke lykkes at udstille værket denne gang. Den leroriginal, som fascinerede Suste Bonnén, er sandsynligvis gået tabt i støbningen.

Suste Bonnén er oprigtig interesseret i mennesker, hvilket stod klart allerede fra mit første møde med hende. Hun er dygtig til at knytte dem til sig, og hun er sjældent uden selskab. Der gik kun ganske kort tid før hun kunne fortælle, at hun havde formået at få Danmarks dygtigste balletdanser, Alban Lendorf, interesseret i projektet. Han er model til flere af udstillingens fotografier sammen med de andre vidunderlige, modige og dygtige modeller, som kastede sig ind i projektet for kunsten.

Suste Bonnén fortæller selv om sin vej ind i værkerne og tanker om Tegner i sin artikel

”Tegners Verden”. Kunsthistoriker Tove Thage fortolker værkerne, som udgør udstillingen og udforsker forbindelsen, rummet, mellem Tegners virke og Suste Bonnén’s virke, i sin artikel ”Det fortællende Rum i Tegner og Kvinderne”.

Udgangspunktet for udstillingen ”Tegner og Kvinderne” er 100-året for kvinders stemmeret i Danmark. Rudolph Tegner var kunstner i netop de år. Og i årene op til 1915 gik han fra at være inkarneret ungkarl med forliste kærlighedsforhold bag sig til at gifte sig i 1912 - som 39-årig - med sit livs udkårne, Elna. Rudolph Tegner brugte sin livserfaring i kunsten, og derfor er det interessant at udforske dialektikken mellem hans værker og livserfaring. Artiklen ”Tegners kunst i lyset af kvinderne i hans liv” sætter fokus på dette.

Historien om Grete Sørensen og Tegner, som fortælles i artiklen ”Kunstneren og pigen”, er relevant at fortælle netop i denne sammenhæng, hvor vi sætter lys på Tegner og kvinderne

i anledningen af indførelsen af kvindernes stemmeret for kun 100 år siden. At Grethes møde med skæbnen ikke var enkeltstående, blev meget konkret, idet det viste sig, at Suste Bonnén har en god ven, hvis familiehistorie er så sammenfaldende i tid, sted og omstændigheder, at det sagtens kunne have været ham, der var efterkommer af Tegner. Det var det ikke.

Tak til alle dem, som har haft en finger med i spillet og har været med, til at denne udstilling overhovedet kunne lade sig gøre.

Sluttelig vil jeg byde velkommen til...

TEGNERNS VERDEN

AF **SUSTE BONNÉN**
BILLEDKUNSTNER, CAND. MAG.
FORFATTER

Jeg holder af Rudolph Tegner, fordi han i sine værker ikke er bange for at være højestemt og skrue op for de store følelser.

Når man går rundt på Tegners museum og oplever kunstværkerne i gips, bronze og marmor, der har taget opstilling langs væggene i rummene, slår det en hvor "unaturlige" skulpturerne er. I størrelser og i udtryk. De kraftfulde, nøgne skikkelser udstråler sundhed og skønhed. Kropssproget er vildt. Mænds og kvinders kroppe stræber overdrevent opad.

Mod lyset og hjerterne opad var Tegners motto, som han delte med sin samtids mest upopulære komponist Rued Langgaards. Ingen af dem ønskede at tækkes publikum.

Udtrykket er demonstrativt og fremtræder fremmed, i forhold til de fotografiske skildringer vi ellers sympatiserer med: det naturlige, afslappede menneske. Tegner insisterer på skønheden i det kraftfulde.

TEGNER OG KVINDERNE

Tegners forhold til kvinder er et kapitel for sig. Heller ikke her forsøger han at tækkes sit publikum. Han udtrykker i sine værker både en fascination af kvindekroppen og en angst for det kvindelige.

Kvindens legeme er en fristelse, som skal modstås af en mand, der har arbejdet som sit højeste mål, mente han og undgik at komme ud på dybere vand med de kvinder, han havde et forhold til.

Heldigt var det for Tegner, at han mødte en kvinde, Elna Jørgensen, han kunne dele sin største interesse med: Rudolph Tegner, ham selv og hans livsværk. Yndig var hun og velhavende. Nobelt fremtræder hun ved hovedindgangen til museet siddende fuldt påklædt på sin stol i den eneste skulptur, han har lavet af hende. Målet på bronzeskulpturen er i menneskelig størrelse, naturligt format 1:1.

Men erotisk er den ikke. Det er til gengæld de afklædte havfruer, der gemmer sig i rammerne, sirenerne der i miniatureformat dukker op ad bølgerne, fristerinder med lukkede øjne og kvindetorsoer med skjulte ansigter og bølgende hår, der viser sig i alt andet end naturligt format. Man skal se godt efter for at få øje på havfruen, der svømmer i kanten af bronzen, der rammer det Tegnerske spejl ind.

DET SKULPTURELLE FOTOGRAFI

Ligesom det er nyttigt for ens sprogsans at lære latin, har det været inspirerende for min sans for kropssprog, at studere Tegnes vilde dialekt af det kropssprog jeg kender og bruger i mit arbejde med portrætfotografiet, hvor naturligheden og det umiddelbare udtryk ellers er i højsædet. Tegners unaturlige kropssprog i hans værker, har inspireret mig til at lege med skulpturens og fotografiets virkelighed. Stille dem over for hinanden og se hvad der sker i feltet mellem de to kunstarter.

En udfordring har det været for mig, helt at afstå fra at have og bruge øjenkontakt med de mennesker jeg skulle fotografere. For en fotograf ligger det som første og sidste krav, at portrættet skal søge at afspejle noget sjæleligt. Ud fra en vedtaget erkendelse om at "øjnene er sjælens spejl," stiller fotografer derfor skarpt på øjnene, som det vigtigste udtryksmiddel hos personen.

Forunderligt har det også været at opleve, at de af Tegner portrætterede mennesker aldrig "ligner" sig selv. Udtrykket skal alene ligge i kroppen.

Hos Tegner er øjnene således bare tomme huller i gipsen og leret. Til gengæld har billedhuggeren lagt lidt ler på her og lidt gips på der for at understrege kroppens kraft, kvindernes former og mændenes muskler. For mig har det været inspirerende at bevæge mig væk fra det gode fotografi, kravet om naturlighed og sætte et kunstigt lys på nøgne mænd, kvinder og børn. I til-

blivelsen af mine billeder har nøgenhed været en forudsætning. Jeg er kommet til at synes som Tegner, at de nøgne kroppen er så langt mere interessante, end alle de bluser og trøjer man ellers ser på fotografier.

Som Tegner lavede sine skulpturer i atelieret og siden satte dem ud i Ruslands bakker ved Dronningmølle, har jeg leget med at fotografere moderne mennesker i atelieret og har derefter sat dem ind i hans landskab.

Det har været tankevækkende for mig at opdage, at Tegnens kraftfulde udtryk kan overføres til nutidens mennesker, for selvfølgelig rumsterer de store følelser i os til alle tider. I virkeligheden falder det os naturligt at strække os opad. Mod lyset.

Som Tegner udtrykker det: *"Jeg ser disse Skikkelser gennemstrømmes af den samme Trang, som jeg selv er besat af: At løfte Sjæl og Krop mod helbredelse og Lykke."*

SYNDFLODEN

"Syndfloden" var Rudolph Tegnors debutværk, hvor man første gang så den voldsomme bevægelse, én opstrakt arm. Mod lyset? Mod religion? Mod ikke at blive set som kunstner? Tegner skulle komme til at bruge denne "rækken ud" i mange senere værker.

Det at række op, at gribe blev brugt som et udråbstegn for at udtrykke andre store følelser: længsel, kærlighed til manden, tilbedelse, sejr og livshengivelse.

I 1893 er Tegner 19 år, og bevægelsen mod det himmelske er et første intuitivt forsøg fra ham på at understrege en bibelsk afmagt. Syndfloder kommer til at opstå i alles liv. Også Tegnors var fyldt med Syndfloder. En søn han skubbede fra sig. En svigtet kvinde.

Bønfaldende breve fra drengens mor der ikke blev besvaret. Og stor personlig bitterhed.

Skulpturen Syndfloden findes ikke længere. Den blev ødelagt, mens den stod på Maribo Kunstmuseum. Et ansvar museumsdirektøren frejdigt påtog sig. Den ligegyldighed, der udvist over for Tegnors kunst, oplevede han gang på gang. Nederlag på nederlag. Det hensatte ham i raseri vekslende med afmagt. For Tegner var der altid noget på spil.

Den opstrakte arm er et Tegnorsk råb, jeg forstår.

DANSERINDEBRØNDEN

Allerede ved Rudolph Tegnens første større bestillingsopgave "Danserindebrønden", der i dag står i bronze i en rundkørsel i Helsingør, besværer den unge billedhugger sig over Brygger Carl Jacobsens ønske om genkendelige ansigter på kvindernes kroppe.

I Tegnens arkiv, hvor jeg har søgt efter oplysninger om hans samarbejde med modellerne, fandt jeg således navne på og fotografier af netop disse tre modeller fra Danserindebrønden.

Også modellen til "Frøen" dukker fuldt påklædt op på et foto. Anna Larssen hedder hun.

Senere har jeg søgt at finde fotografier og navne på hans øvrige modeller gennem livet. Jeg har ikke fundet noget som helst.

MOD LYSET

Det er Tegnens mest kendte skulptur, og den indeholder essensen af billedhuggerens ideologi, som handler om fysisk og åndelig stræben mod sundhed og skønhed. I et voldsomt kropssprog udtrykker den menneskets stræben mod lyset. Manden står øverst. Han og de tre kvindeskikkelser er fælles om at strække deres kraftfulde legemer opad.

Skulpturen står i dag i den store bronzeudgave velanbragt foran Rigshospitalet, hvor den blev placeret da den i 1911 vandt konkurrencen om et monument for lysvidenskabsmanden Niels (Ryberg) Finsen. Men idéen til skulpturen kom til Tegner år inden konkurrencen blev udskrevet. I sin erindrings-

bog "Mod lyset" skriver Rudolph Tegner om inspirationens nådegave, som kunstneren modtog da han lå i solen under et træ.:

"Jeg lukker Øjnene. For mit indre Blik ser jeg Legemer, der strækker sig opad - "Mod lyset." De tager Form og danner en Gruppe Mennesker, hvor hver Fiber og Flade higer op mod det undergørende Lys. Jeg ser disse Skikkelser gennemstrømmes af den samme Trang, som jeg selv er besat af: at løfte Sjæl og Krop mod helbredelse og Lykke.

Ingen Fryd kan sammenlignes med den, Inspirationen skænker, når Synet aabenbarer sig, og Almagts Finger rører ved ens Pande. Et Aandepust, befrugtende og fødende i samme Sekund, der

skænker Kunstneren Vederlag for mange slidsomme Timer. Solens Lys havde brændt og mærket mig ind i Hjerteroden. Skitsen var skabt uden at jeg vidste det."

BØLGEN

Det var "Bølgen", der fik mine øjne op for Rudolph Tegner. Et fotografi af en lille bitte lerskulptur, der forestiller en kvinde med det smukkeste svaj i kroppen, liggende på et leje af ler, det fotografi gjorde mig nysgerrig.

Havfruen er en ægte oceanisk skikkelse, en kvinde der hengiver sig totalt. Havfruer kan dø som skum på vandet eller risikere at slette sig selv i kærlighed til en mand.

Tegners lille Bølgeskulptur eksisterer desværre ikke mere. Som så mange andre af denne verdens lermodeller er den gået til grunde.

Inspireret af dette fotografi byggede jeg en ny bølge op i ler i fuld størrelse, hvorpå en af mine havfruer fandt et leje. Tegner kunne bøje sin havfrue, som han ville i hofter og i skuldre. I leret og i fantasien.

Jeg har udvidet min virkelige havfrueskildring med undervandsbilleder, hvor tyngdeloven ophæves på en anden måde.

Tegner magtede kun at se, male, modellere og hugge i sten havfruens krop; hendes sjæl så han ikke med de kærlige øjne, som H.C. Andersen f.eks. gjorde det i "Den lille Havfrue".

JORDBUNDET

Selvom Tegner var omgivet af hengivne kvinder, der var parate til at udslette sig selv som skum på vandet i kærlighed til ham, så opfattede han deres hengivelse og underskønne kroppe som en fristelse beregnet på at trække manden, ham selv, ned.

SKITSER TIL JORDBUNDET

Tegner lavede flere versioner af skulpturen Jordbundet. En hvor kvinden favner bare mandens ben. Flere hvor hun forsøger at trække hele den opadstræbende mand nedad mod jorden. For mig er kvindeskikkelsens længselsfulde udtryk så centralt i denne skulptur, at jeg har lavet en version, hvor længslen understreges ved, at det bare er et tomt rum, kvinden favner.

SAMMEN

Tegners forhold til kvinderne, som han selv har beskrevet det i både ord og skulptur, er vel det, der ligger længst væk fra vore dages kvindeopfattelse og ønske om lighed. I de fleste af Tegners værker er rollefordelingen klar, som den var i hans eget liv: manden er altid øverst. Det er ham der er geniet, der skal tilbedes af kvinden.

I meget få af sine skulpturer forsøger Tegner pludselig noget nyt. At sidestille mand og kvinde. Her bliver man helt rørt.

TØRSTIGE BØRN

Om Rudolph og Elna Tegner ikke kunne få eller ikke ville have børn sammen, melder historien ikke noget om. De havde så meget andet sammen. At der fandtes en lille dreng, der var søn af Grethe Sørensen og Rudolph Tegner, melder historien heller ikke noget om. Som Tegnens andre modeller forblev "den lyslokkede med det dejlige legeme", moderen til hans søn, navnløs. Og i billedhuggerens erindringsbog omtales Grethe Sørensen kun som en flirtende kvinde, "der nær havde lokket ham i livslangt fordærv".

Navnet Rodian og et fotografi af sønnen, der blev født i 1907, dukkede pludselig op i arkivet, da jeg søgte efter fotografisk materiale om Tegnens verden.

At Tegner så også blev far til endnu et barn, kan faktisk læses i breve fra den ulykkelige og desperate mor, der findes i samme arkiv.

Kunsthistorikere er til stadighed uenige om, hvilken betydning personlige hændelser i en kunstners liv har for hans eller hendes værker.

Min oplevelse af Tegnens værk, især hans følsomme fremstilling af børnefigurer, farves af denne nye viden.

SEJREN

Jeg er vild med Tegnens skulptur "Sejren" og blev meget inspireret af den. I mit fotografi er den døde soldat skiftet ud med en levende kvinde. Sejrherrn bliver således til en mand, der har vundet sin kvinde. En kærlighedssejr.

GRAVMÆLER

DET FORTÆLLENDE RUM I TEGNER OG KVINDERNE

AF **TOVE THAGE**
PHD., KUNSTHISTORIKER

Durk igennem alle mennesker opleves et rum omkring vores kroppe og især gennem synet. En definition af det fortællende rum er formuleret af den amerikanske multikunstner og iscenesætter Robert Wilson (f. 1941), som værende to akser, der krydser hinanden. Tidsaksen går ned til jordens centrum og op til himlen langs en vertikal linje. Denne krydses af rummet, som er den horisontale linje. Lige dér i krydset mellem rum og tid skabes altings arkitektur. Det kan kaldes det manifeste nu eller et øjeblikkets landskab. Suste Bonnen griber Tegners fortælling om manden og kvinden som et forvandlingsrum midt i den frie natur, på jorden strækken de sig mod himlen som stadier på vejen mod idealet. I Bonnén's genfortolkning af livets dans foregår kampen i et rum af stof og form, poetisk og imaginært.

Suiten af fotografier, skabt til udstillingen Tegner og kvinderne, cirkler omkring denne fortællings flygtige rum og omkredses af trekanten Bonnén / Tegner / landskabet Lille Rusland.

Det er en samtidsgendigtning af Tegners erotik fra symbolismens æra fra mere end hundrede år siden. Det er et billeddigt over stedets sanselighed og evne for transformation. Fotografierne er overmenneskelige, som Tegners skulpturer, men også ekspressivt stemningsskabende. Det er som at overvære en ballet, sat mod en himmel og et landskab som en himmelseng, hvor dramaet udspiller sig. Der er intet distant over oplevelsen. Vi er tæt, tæt på kroppene. Seerne og musklerne moduleres frem i den grafiske patina, så billederne næsten ser ud, som om de var blevet til på samme tid som Tegners skulpturer. Det nutidige blik på kvinde- og mandkroppen krydser fortællingsaksen og skaber netop dét skæringspunkt og dén tankevækkende berøringsflade, så fotografierne, ligesom kroppene, er budbringere om dét øjeblikkets landskab, der var og det private rum, hvor tid og hukommelse forandres.

BEGÆRETS DIALEKTIK

Kunst- og fotografihistorien rummer utallige eksempler på sexistisk naivitet og dertil ofte en medfølgende kedelig tradition for mangel på analyse. Det gælder blikket på kønnene og især billedet af kvinden som det pikante, fristende objekt for det mandlige blik. Forudsætningen for en dialog med historien er imidlertid bevidsthed om forskellene dengang og nu. Ved at genskabe Tegners figurer i fotografi har Bonnén i sin fortolkning omsat begæret til noget nær uopnåeligt. Som dét er at se mod stjernerne uden at kunne række ud efter dem. Her i skulpturparken ved Tegners Museum har kunstneren fremkaldt et fortidigt billedkosmos, der bygger videre på troen på en organisk sammenhæng mellem mennesket og kunsten. Landskabet omkring kroppene fungerer som spirituel transcendens, et sted og et rum for frihed og længsel.

Kan der ud af dette skabes en sammenhæng mellem mennesket og kunstens idealisme? Sammenhængen ligger i billedernes tanke og

opbygning, der hviler på kunstnerens egne erfaringer som kvindelig kunstner. Suste Bonnén har flere gange ærligt udtalt sig om sit ståsted som billedkunstner og privat om rollen som gift kvinde og mor til fire børn. Det vi ser på er manden, som forudsætningen for den kvindelige lyst, og vi ser kvinden i mødet med den nødvendige og skæbnesvangre kærlighed. I dette møde er hverken Tegner eller Bonnén entydige. Manden og kvinden er hinandens forudsætning. Begge kunstneres værker indeholder skildringer af både modbilleder og genklange af kærlighedens væsen. Den mytiske dimension forankres imidlertid anderledes vedkommende i fotografiets virkelighedsnære form.

HAVFRUERNE

Bonnén ikke alene citerer Tegner, men i en række af billederne også den guddommelige, prærafelittiske fotograf Julia Margaret Cameron (1815-1879) i rækken af stærkt iscenesatte, følelsesladete tableauer. Helt sig selv er Bon-

nén i sin opdagelse af Tegners havfruer, der som små vignetter optræder som frigiorte hun-konsvæsner i Tegners ellers meget håndfaste univers. Temaet med havfruen som symbol på den kvindelige kærlighedsgiver og kærlighedstaber har Bonnén benyttet flere gange. De svømmende havfruer er så frigiorte, at de opleves som ét med deres element. De er det væsentligste bidrag, der giver en emotionel referenceramme og de anti-moderne og evige motiver et nutidsrum, hvor følelserne står og vibrerer på en både rå og privat måde. Bonnén spiller ikke på objektificeringen af kroppen, men på amazonens visuelle begær efter løsningen på gåden mellem den mandligt stærke, nøgne krop og på kvinden som livgiver. Børnene ses som den skønhed, der opstår af denne polernes sammensmeltning og som fødes ud af smerten. Lige netop her overbeviser Bonnéns fotografier med subjektiv troværdighed. Billeder der bevidner, men også sejrer over fotografiets objektive, observerbare og naturtro værdier. Begrebet kraft er et stærkt element hos begge

kunstnere. Det lå i Tegners samtid, ligesom det hersker i nutidens dyrkelse af styrke, energi, vindermentalitet og karisma.

DE STORE TEMAER

Hvorfor er dette møde med disse to kunstneres skabertrang i 100-året for kvindernes stemmeret noget helt særligt på dette sted? Forskellene er indlysende, men Bonnén finder nye spor og giver Tegners – og eget – værk nye dimensioner. Tegner arbejdede fra 1912-1915 på det aldrig fuldførte værk Livets port, et sindbillede på liv, kærlighed, sorg og smerte, og en billedhuggers skildring af én af de grundlæggende værdier, vi ejer her i aftenlandet, nemlig drømmen om det, der engang var Arkadien eller Paradis og en fornemmelse hos mennesket af betydningen af vægtningen af de gode og de onde syner: fra den smukke kærlighedssang til en apokalyptisk fastfrysning. Hos begge kunstnere ses en egenart af ærbarhed, midt i det lidenskabelige, med en flirtende sensualitet. Bonnén og Tegner kan være sikre på at have deres publikum med sig.

Tegner havde det muligvis ikke altid i sin samtid, men vakte en form for 'succes scandaleuse', ligesom Suste Bonnéns nysgerrige portrætter af hendes medmennesker siger samtiden noget, fordi de både afdækker og påvirker os. Tegner understregede modsætningsforholdet mellem mand og kvinde, luft og lys kontra jord og dunkelhed. Bonnén er defineret som en både intuitiv og erotisk kunstner, der fortæller vi kun er til i kraft af hinanden. Den metier, og måden begge kunstnere udøver den, garanterer, at begges kropsfascinerede værker interesserer andre mennesker. Hvert billede, hver skulptur taler til os. Fordi det handler om det menneskelige. De store følelser det er lettere at sætte billeder end ord på. I en tid fuld af glemsel kan et billede af én i menneskekroppen fastholdt bevægelse både vække erindring, men også inspirere.

PERSPEKTIVET DREJES

Tegners kvinder og mænd gribes in flagrant hos Bonnén. Hvor Tegners kvinder og mænd

forekommer som knejsende drømmesyner, får Bonnén s mænd og kvinder os til at føle os som åbne og medfølende væsener, der genkender følelser og sjælstilstande. For Tegner var kvinden hans altoverskyggende inspiration og fascination, men også en farlig kraft, der forhindrede manden i sin gerning. Ved at foretage en konsekvent drejning af perspektivet, ser Bonnén som kvinde mere på Tegnens mænd som inspiration og fascination, men vel også som del af en forhindring? Det vækker genklang. Her refereres til en virkelighed, vi alle kender, men også til modbilledet: drømmen om kærlighed. Bonnén viser menneskekroppene i leg under lys og i vand og ser i kønnenes blik, det som er forandret, og som må udtrykkes anderledes hundrede år efter kvindens adgang til demokrati og samfund.

INSPIRATION OG MATERIALEEKSPERIMENTER

Bonnén viser et nyt og usædvanligt påtrængende klart billedsprog. Det virker på beskueren

befriende og mageløst, og sender vores blikke fornyede tilbage for at opleve og efterprøve Tegnens fortolkninger og selvscenesættelsen omkring hans museum. Hos Tegner finder Sus-te Bonnén den inspirerende kunstnerfortælling og de følelsesmæssige modsætninger, hun bruger som afsæt for at formulere, at følelser ingen alder har. Ved at forlade atelieret og gå ud i landet og fotografere har hun friset sig selv. Mødet med landskabet omkring Tegnens Museum, som opstod under arbejdet med bogen *De bevarer Danmark* (2014), har ført en forvandling i det kunstneriske sprog med sig: nyopdagelse af landskabsfotografiet, en markant udnyttelse af den digitale efterbearbejdning af optagelserne og for den trænedede portrætfotograf desuden det frivilligt at fralægge sig vægten på modellerens ansigter og øjne og at fastholde fokus lagt på kroppene. Bonnén fotograferer på samme instinktive måde og med et spontant overskud. Hendes sans for motiverne ses til stadighed som værende både sikker og musikalsk.

SKYGGERNES MØRKE

Scenen er sat i et landskab, der ser ud som det antikke Arkadien eller en underværlds urverden, hvilket understreges af personernes åndeligt drømmende ansigter. I Bonnens fortolkning optræder menneskene på en gang abstrakte og stærkt stemningsladede i det symbolfyldte lys mod en ligeså dramatisk himmel. Mande- og kvindekroppene ligner træerne, der gror på museets jord, og giver, holdt i de sort-hvide farver, ro til at fokusere på det indre liv. Billedernes mørke toner, skyggerne og det dæmrende lys understreger den melankolsk-romantiske stemning. De dunkle skygger, giver mindelser om, at mørket er det sted, der driver verden og får dets hjerte til at slå. Blikket kan rette sig mod det, der rører sig i de private erfaringer, hukommelsen og minderne om tidligere hændelser. Her hersker ubestemmelige fornemmelser af tab, isolation og summen af det evigt tabte. Det er en art forsagelse af samtiden. I nuets lys kan alt opstå. Virkelighed og fantasi, nutiden og fortiden løber sammen i fotografiernes

grå, dæmpede toner i en visuel skønhed, der ser ud som om, den hvert minut kunne synke sammen og igen forsvinde ned i jorden. I netop dette rum har Suste Bonnén lagt hjertet i aksernes kryds.

OM BILLEDKUNSTNEREN SUSTE BONNÉN

Suste Bonnen (f. 1948) er en kunstner, der både går med, men også imod tidens strømninger. Hun er sin egen. Hun iscenesætter sig selv som kunstner, og er åben personligt. Hun har mod, intelligens og er udstyret med en række medfødte kunstneriske gaver. Hendes adelsmærke er at agere som den seende fodgænger. Gående, ja nærmest slentrende skrider fortællingerne frem i fotografen og billedkunstnerens værker. Hun er den seende fodgænger i livet, der i øjeblikkets nu fanger, hvad hun ser på sin vej, alt i medens hun går videre. Hun er mere sansende end seende, måske en mærkelig udtalelse om en fotograf, men Suste Bonnén tilhører ikke den teoretiserende del af Det Kongelige Kunstakademi.

Den fotografiske praksis er i virkeligheden nært beslægtet med en litterær beskæftigelse. Bonnens fotografiske værk er præget af en præcis og stærkt stilskabende strategi: at lukke miljøer, steder og mennesker op – for andre. Stilen er genkendelig. Hun har billedhuggerens sans for at bibringe det todimensionale fotografi dybde og form. Hun er bevidst om sit ståsted i dansk kultur, med dens musik, sange og salmer, litteraturen og naturligvis billedkunsten. Genem værkserierne, som alle kan siges at være et 'on-going' projekt, men som begyndte med 'Fotograf og model' (1990), 'Par' (Thorvaldsens Museum, 1985), 'Ansiger' (Ny Carlsberg Glyptotek, 1988-89), 'Fædre, Mødre, Døtre, Sønner' (Det Kongelige Bibliotek, 2000) og senest på udstillingen 'Det første sekund' (Ordrupgaard, 2013) udfordrer hun myter og virkelighed og en række af de mest interessante og genkendelige sammenhænge. Alt sammen båret af orkestreringen af hendes egen styrke, medmenneskelige nysgerrighed.

Påvirkning og forudsætning for eget virke, stammer blandt andet fra andre kvindelige kunstnere og de store kvindeskikkelser i dansk kunsthistorie, som Suste Bonnén blandt andet hyldede personligt og originalt med udstillingen 'De seje', som blev vist på Frederiksborgmuseet i 2007-2008. Portrætterne her henviser, som de andre værkserier, til kunsten at mødes og beretter om samværets intensitet og nærvær, men også om tilfældets gaver. Det viser kunstnerens utålmodige gangart og en kunstnerisk praksis, der ligger mellem traditionen og det moderne. Suste Bonnens værker rummer alle facetter. Hun er tidskronikør, skulptør og fotograf og en fastholder af nuet. Som en Mnemosyne tæmmer hun med musikalitet erindringen og minderne om vores egen tid, og de personer vi gik sammen med.

TEGNER'S KUNST SET I LYSET AF KVINDERNE I HANS LIV

AF **LUISE GOMARD**
MUSEUMSDIREKTØR

Tegner havde, ikke ulig så mange andre mænd, 3 centrale kvinder i sit liv: moderen, søsteren og hustruen. Men hans historie indeholder også ulykkelig kærlighed, både den, der forlader ham, og den, han forlader. Han har om nogen formet smukke skulpturer af kvinder, og hans erfaringer og oplevelser med kvinderne kan aflæses i hans skulpturer. Et studie af hans relationer er en af vejene til forståelse af hans værker.

*"Desuden var det for mig Hovedsagen gennem de Statuer, jeg lavede, at faa udtrykt, ikke alene i Form, men ogsaa i Indhold, hvad der laa mig paa sinde. Der det var blevet min Katekismus, at alt kan gøre stort, godt og gribende, naar Arbejdet fyldes af Sjæl."*ⁱ

Tegners moder, Signe, var efterkommer af en velhavende slægt, Puggaard, og hun mødte Tegners far, som på det tidspunkt var garderofficer, i hendes barndomshjem i Schimmelmans Palæ. Her mødte han samtidig Signes kusine, født Hage, som Tegnerbørnene kalder Tante

Net, og som senere gifter sig med faderen, da moderen dør.

Da moderens forældre døde, gik det langsomt ned ad bakke med Rudolfs mor. Familiens rolle som en af Københavns førende forretningsfamilier forsvinder med dem - ligesom familieformuen. Hans mor var svag efter syv børnefødsler (et barn døde ved fødslen), og hun måtte give afkald på sociale begivenheder. Sengeliggende overlod hun huset til en husbestyrerinde og unge piger.

Alligevel forstod hun, at Rudolph havde brug for et sted til at arbejde og gav ham midler til at bygge et atelier på Lemchesvej 6 i Hellerup. Det stod færdig d. 13. september 1898. Moderen nåede at se atelieret en enkelt gang, inden hun døde under et ophold i Nervi ved Genua-bugten, hvortil hun var rejst med Tegnernes søster, Signe. Atelieret gav Tegner den nødvendige base for at udfolde sit arbejde helt frem til 1926, hvor han flytter til Frankrig med hustruen,

Elna. I 1913 fik han politiets tilladelse til at åbne atelieret for publikum, og det fik på den måde en slags gallerifunktion til gavn og glæde for interesserede.

Moderens død i 1899 katalyserede værket "Moders Gravmæle". Blot få uger tog det at udføre værket, og det blev støbt i bronze og opstillet over hendes grav på Helsingør Kirtegård. Værket viser en smuk kvinde, som er dækket af et draperet klæde. Hun vender ryggen til beskueren og vender sig ind mod en høj klippe, som synes at opsluge hende. Hendes fødder er løftet over jorden, og om hun vender tilbage til materien eller bliver hentet af en gud, som skitsen på 1. salen i museet antyder, synes en og samme sag.

Først da faren gifter sig med "Tante Net" året efter moderens død, går det op for Tegner, at moderen havde lidt forfærdelige kvaler i sit ægteskab. Tante Nancy, kaldet "Tante Net", havde været en hyppig gæst i hjemmet. Hun gik ture

med faderen hver søndag i Dyrehaven, spiste med til middag, var med på ferier, og om vinteren spadserede hun med faren til kontoret hver dag. Det måtte have været pinefuldt at overvære.

Rudolph Tegnernes forhold til moderen synes at have været længselsfuldt: På den ene side var hun den forstående, omfavnende favn og på den anden side fraværende i dagligdagen. Da han under moderens sygdomsforløb bliver vraget af en mørkhåret skønhed han har mødt i Italien, er reaktionen voldsom:

"Breve, som Moder havde sendt mig paa Søturen, gik op i Luer tilligemed den Elskedes. Den diminutive Revolver, som Gabrielle havde raaadet mig til at købe i Bryssel, blev halet frem af Skuffen. Hanen blev spændt, mine Kvaler maatte afsluttes. Jeg tømte Resterne af Flaskerne fra Gildet, satte Mordvaabnet for Tindingen, men Skuddet gik ikke af. Som fordem ved Bredden af Sortedamssøens kolde Vand havde

en begyndende Fornuft atter faaet Tag i mig.”ⁱⁱ

Han beskrev mødet med den mørkhårede på en rejse til Rom:

*”En Dag sad der en ung nyankommen Kvinde ved Bordet. Hun var mørk og saare skøn. Et fyldigt Haar kransede det ovale Hoved, der som en Blomst blev baaret oppe af Halsens buede Linjer. Hendes tungsindige Smil, de tindrende, forjættende Øjne under de mørke Bryn fik snart mit Hjerte til at gløde.”*ⁱⁱⁱ

Han er betaget, men allerede ved deres møde synes den mørke kvinde at have mindre varme følelser for Tegner. Tilbage i Danmark ses de alligevel indimellem, men da det bliver tydeligt for ham, at hun ikke vil have ham, oplever han en smerte, som kommer til at mærke ham i mange år frem. Det gav ham et fatalt stød.

”... Veninden fra Rom kom af og til paa Besøg. Med hele min Energi havde jeg kastet mig over

Arbejdet, men hver Gang et nyt Besøg af hende havde fundet Sted, var jeg som lammet. I min Svaghed bad jeg hende atter og atter om at komme snart igen. Det blev sjældnere og sjældnere. Stoltheden og krænkelsen kom op i mig. Var det kun af medlidenhed, hun kom? En aften var Vennerne kommet sammen hos mig. Som en besat saa jeg kun hende, medens Toner af Luth og Viser klang i Atelieret. Efter Midnat drog mine Gæster mod Byen. Jeg var alene, oprevet, vandvittig forelsket. Nu stod det mig endelig klart, at jeg var vraget. Livet var ikke mere værd at leve.”^{iv}

Forholdet til moren, hendes langsomme forfald og senere den ulykkelige forelskelse, sammenkædet med at Tegner bliver introduceret for Symbolismen under opholdet i Paris i årene 1894-97, fører motiverne i hans skulpturer mod en fremstilling af kvinden som værende et farligt bekendtskab. I disse år er det *Guddommen og Mennesket*, 1894, *Kandelaberne*, 1896-97, *Bølgen*, 1897, *Porthåndtagene*, 1897, *Toner*,

1897, *Ringene*, 1897, *Jordbundet*, 1898, *Skuffelse*, 1898, *Kvinde med Slange*, ca. 1898, og *Satan*, 1899, som er værker, hvis overordnede temaer er kvinden som en femme fatale, der distraherer manden eller lokker ham i fordærv. I *Guddommen og Mennesket* stræber manden for at få frigjort sig fra kvinden i fremtiden, i *Bølgen* ligger mændene og kæmper i vandet under den skønne kvinde der rider på den, i *Ringene* står kvinden med en ring, måske vielsesringen, som et værn mellem sig og beskueren/manden, i *Jordbundet* stræber manden mod oplysningen og frigørelse, mens kvinden holder ham ned mod jorden, og *Satan* er en kvinde. Undtagelserne er *Kandelaberne* og *Toner*, hvor kvinderne kan tolkes ufarlige, men der ligger også her en undertone, som kan tolkes modsat.

Værket *Frigjort*, 1900, bliver til, som han skriver:

”Isolationen fra Hjemmet, mange Aars Kamp og dertil min tidligere Venindes Bryllup med en anden Kunstner, alt dette inspirerede mig og

fortættede sig til Gruppen "Frigjort": En vældig Søjlekaptæl, knyttet af kæmpende Mennesker, dannede Soklen for en siddende Mand, der højt hævet over Myldrets Strid og Kævl, skuede ud for sig i det ukendte Nirvana." ^{vii}

Det er samme år, han arbejder med værket *Lykken*, 1900, hvor den skønne attråede kvinde lader manden styrte i afgrunden for sine fødder, opslugt af sit eget ego.

Efter Tegnens sygdomsperiode omkring 1902, hvor han fik tuberkulose, flyttede hans søster Signe ind for at holde hus for ham. At han nærer omsorg for hende, er der ingen tvivl om:

"Dette sjældne Menneske blev en enestaaende støtte for mig i de syv Aar, vi boede sammen. Blid og uendelig taalsom forstod hun ved sin sagtomme Selvpofrelse at komme gennem mangt et Uvejr. En Evne til at føje sig efter andre forhindrede ikke, at hun inderst inde var fuld af Viljestyrke. I rigt Maal besad hun den, maaske

for en Kvinde største Magt: at kunne give sig trygt ind under Mandens Vinger og selv lade Tanker og Fordringer hvile. Med et lille Smil som hendes kan Gnidninger og Rivninger lykkeligt undgaaes, og har jeg til Tider haft mine usympatiske Øjeblikke, saa mindes jeg aldrig at have gjort hende ondt, for jeg elskede hende saa højt, som en Broder kan elske en Søster." ^{viii}

Helt frem til 1906 er Tegner mærket af den ulykkelige kærlighed til den mørke skønhed, som forlod ham:

"I Spanien, naar jeg drømte om Natten, var det aldrig en sortøjet Skønhed, jeg tilfældigvis havde vekslet Blikke med, som viste sig. Nej, det var hende, jeg havde elsket og maaske elskede endnu. Hun kom altid i Mørket og stod ved min Seng, men rørte mig ikke. Lod Haanden glide hen over min Pande for at kærtegne mig. Aldrig et Ord blev sagt, det var forbi. Og dog kunde jeg ikke glemme, Saaret var ikke lægt. Med ondt skal ondt fordrives." ^{ix}

Og at hans søster havde en sjælden blidhed, gav ikke anledning til, at Tegner skiftede indstilling til kvinderne generelt i sine værker. Man mærker sorgen over moderens død, og han arbejder med en lang række Ødipus motiver: *Kong Oedip*, 1900, *Kong Ødipus og Antigone*, 1903 og *Kong Ødipus Afsked med sine Døtre*, 1904. Han arbejder også med motivet *Pan*, 1904, hvor kvinden bliver opslugt af naturen, og endelig med værket *Mod Lyset*, hvor manden synes at være tættere på lyset end de tre kvinder, der ligger omkring hans ben. *Kvindetorso* fra 1906 viser en nøgen kvinde, som i lighed med de græske skulpturer mangler ben og arme. Og så alligevel dukker der et værk op som *Karyatider* i 1909, hvor en kvinde og en mand deler deres fælles byrde.

Det er i årene fra 1906 frem til 1911, at Rudolph Tegner møder Grethe Sørensen, "den gyldenlokkede", der trækker ham ud af den uglemte kærlighed til den mørke skønhed. Men det bliver aldrig den store kærlighed for Tegner.

Deres forhold er præget af hans følelsesmæssige forsømmelser og hendes jalousi over hans forhold til hans søster. Affæren ender ulykkeligt i en graviditet, faktisk to, og et tyveri. Begge er mærkede for resten af livet.

Tegner møder Elna hos mæcenen Brygger Jacobsen til en middag i anledning af, at *Danserindebrønden* var blevet støbt i bronze. Han fik en ung dame til Bords:

"Hun saa yndig ud, og jeg var snart viklet ind i det usynlige Net, som en smuk Kvinde altid bærer hos sig og lader sig omflage af." ^{xii}

Hun havde været på sprogkursus sammen med Bryggerens datter og kom i familien. Hendes far var Inspektør i Svitzers-Bjærgnings-Enterpriser, og hun var en dannet og dragende person.

"Et andet ukendt Hav bredte sig for os derude i Kimingen, hvor Skæbnens Karavel laa rede til at tage os om Bord og sætte Sejl. De yndige Dan-

serinder, den stoute Vært, svandt hen i Festens Taager, jeg saa kun een- en eneste." ^{xiii}

Tegner var splittet. Skulde han følge sin forelskelse, med hvad det ville indebære af konsekvenser for Signe? Hun var glad for at bo hos ham, og han var bekymret over, hvad der skulle blive af hende, hvis han giftede sig. Dertil kom hans altopslugende kunst. Ville Elna kunne acceptere, at den kom i første række?

"Hvad havde jeg ikke oplevet med andre Kvinder, havde de brudt sig om eller villet ofre sig for en gal Fantasts forrykte Idéer? Og hvem kunne fordre, at et andet menneske skulde underkaste sig alle Savn for Værker, der hørte hjemme i Skyerne – ubrugelige, til ingen Verdens Nyttelighed, som jeg var knyttet til, uløseligt – evigt. Sfinxen sad paa mit Bryst, og jeg følte dens Klør Dag og Nat. Naar Elna og jeg ikke saas i lykkelige Timer, skrev vi, skrev og skrev. Jeg var udmærket af aandelig og legemlig Anspændelse. Sendte et Brev og fortrød det. Et Telegram, og

vi faldt i hinandens Arme. Tre Menneskers Skæbne var beseglet." ^{xiv}

Søsteren indtog igen den tålmodiges rolle og valgte at glædes over sin brors fundne lykke. Hun fik ophold hos deres Tante Bolette Hartmann og flyttede senere til Japan, hvor en anden af deres brødre opholdt sig, og fandt sin britiske ægtemand der. Elna flytter ind.

Tegner begynder værket *Min Hustru Elna* i 1912. Hun er eneste skulptur han har lavet i helfigur i samtidens klæder. Elna sidder harmonisk, yndigt og ufarligt i dette værk. Skulpturen markerer en overgang fra tidligere tiders farlige og krævende kvinder. Tegner stifter fred med kvinden, og ægteskabet giver ham ro til at dyrke andre emner i sin kunst. Værket *To Mennesker*, 1912 viser et elskende ligeværdigt par, og kort tid efter begynder Tegner at arbejde med det store projekt *Livets Port*, der skulle omhandle alt, som mennesket gennemgik fra fødsels til død. *Frøen*, som bliver lavet i 1915, har en

legende karakter. I slutningen af 1910'erne frem til 1930'erne arbejder Tegner igen med de mytologiske motiver. I 1934 fremkommer værket *Afskeden*, hvor manden vender sig såret bort fra kvinden, mens han dog rækker en hånd ud efter hende. Kortvarigt arbejder han også med Shakespeare motiver, idet der var planer om at åbne et Hamlet museum på Marienlyst Slot. *Solpigerne* fra omk. 1942 står frodige og rækker armene op mod himlen og synes at nyde solens varme. Det sidste ufuldendte værk *De Blinde*, 1949-50, viser hvordan en flok mænd bærer en død blind kvinde til graven i skulderhøjde som det sig bør i Marokko, hvor Tegner fik inspirationen til værket.

Elna og Tegner holder sammen til hans død i 1950, og hun passede museet, som var deres fælles projekt, frem til 1974, hvor hun går bort. Som antallet af værker på museet antyder, holdt Elna ham aldrig fra hans kunst men var støttende og det i en sådan grad, at hun valgte at bruge sin arv fra sin far til at bygge museet.

De er begge begravet i museet og vogter over den arv, de har efterladt til eftertiden.

ⁱ Rudolph Tegner, Mod Lyset, s. 82

ⁱⁱ Rudolph Tegner, Mod Lyset, s. 78

ⁱⁱⁱ Rudolph Tegner, Mod Lyset, s. 75

^{iv} Rudolph Tegner, Mod Lyset, s. 78

^v At opfatte kvinden som femme fatal var en af symbolisternes kæpheste. Kunstnere som Edvard Munch, Gustave Moreau, Gustav Klimt var blandt andre eksponenter for denne opfattelse.

^{vi} Her er ikke medtaget buste og bestillingsopgaver, men udelukkende værker Tegner har lavet af inspiration.

^{vii} Rudolph Tegner, Mod Lyset, s. 82

^{viii} Rudolph Tegner, Mod Lyset, s. 97

^{ix} Rudolph Tegner, Mod Lyset, s. 111

^x Værket er en bestillingsopgave, men Tegner får meget frie hænder til at udforme værkets endelige form.

^{xi} Værket var en bestillingsopgave og derfor har Tegner ikke selv valgt motivet

^{xii} Rudolph Tegner, Mod Lyset, s. 126

^{xiii} Rudolph Tegner, Mod Lyset, s. 127

^{xiv} Rudolph Tegner, Mod Lyset, s. 128

HØR OM:

Moders Gravmæle

Jordbundet

Et brev fra Rudolph til Elna inden brylluppet

Lydsporene er produceret af Camilla Bachary og Maria Diekman.

KUNSTNEREN OG PIGEN... OG HVAD DER DERAFT FULGTE

AF **LUISE GOMARD**
MUSEUMSDIREKTØR

En af de første gange, Suste Bonnen skulle op på Tegnernes Museums arkiver, tog hun en god kunstneren med. Forklaringen var, at han mente at måtte være efterkommer af Rudolph Tegner. Hans oldemor havde haft en affære med en kunstner og var blevet gravid og herefter svigtet, og ud fra hvad han havde læst i Rudolph Tegnernes erindringer "Mod Lyset", var hans familiehistorie og Tegnernes så sammenfaldende i tid, sted og begivenheder, at det sagtens kunne passe, at det var hans oldemor, der var kommet i "uheldige" omstændigheder. Vi fandt brevene og fotografierne frem. Og gradvist dukkede en historie op, som viste sig ikke at være Sustes vens familieskæbne, men som rummede flere detaljer, end Rudolph Tegner selv har fortalt om i sine erindringer.

De to kvinders, Sustes vens oldemor og Tegnernes venindes, skæbner var langt fra enestående i tiden omkring starten af 1900-tallet. Historien er relevant at fortælle netop i denne sammenhæng, hvor vi sætter lys på Tegnernes

kvinder i anledningen af indførelsen af kvindernes stemmeret for kun 100 år siden.

KUNSTNEREN:

Rudolph Tegner beskriver mødet med en kvinde, som må være Grethe Sørensen, i sine erindringer:ⁱ

*"Et ungt og dejligt Legeme med lyse, gyldne Lokker blev min Redning fra de mørke Drømme"*ⁱⁱ

De mørke drømme hentyder til, at Tegner havde været ulykkelig forelsket i en mørkhåret skønhed, som havde forladt ham til fordel for en anden.

De rejser sammen til Italien i 1907, og han skriver om denne rejse:

"Vi lejede os ind langt ude paa Riva degli Sciaconi – med Havnens myldrende Liv foran Vinduet. Maaltiderne fik vi i Trattoriaerne i Nærheden af Marcuspladsen. Den Gyldenlokkede

*fik Venedigs Skatte at se. Hun lod interesseret, men det var øjensynligt, at de flotte, italienske Officerer i deres besnærende Uniformer tiltrak Pigebarnets Opmærksomhed mere end Tizian, Veronese eller Tintoretts Lærreder tilsammen. Det begyndte at bliver koldt baade ud-og invendig, og da det var en Aftale mellem os, at jeg vilde blive, indtil der kom Meddelelse om Konkurrencens Udfald, formaaede jeg hende til at løsrive sig fra Flirten paa Piazzaen og trille Hjem."*ⁱⁱⁱ

Man fornemmer, at dagene i Venedig blev værre og værre. Rudolph Tegner var urolig for, om han fik kommissionen på Finsensmonumentet, og der var koldt og råt på det uopvarmede værelse, de havde lejet sig ind på. Da et telegram arriverer på rejsen, hvori kommissionen bad om pris og forskellige oplysninger, tog parret tilbage til Danmark.

Tegner arbejder med sin veninde i kunsten. Hendes træk synes at være genkendelige på

skulpturen "Kvindetorso" fra 1906, som står i bronze ved museets ydermur ud mod parkeringspladsen og i gips inde på museet. På arkivet ligger der tegninger og pasteller fra 1906, som har fået titlerne "Grethe, dag" og "Grethe, sovende nøgen kvinde", og portrætterne "Grethe I" hvor hun ses en face, og "Grethe II", hvor hun er vist i profil. Der er yderligere et stort oliemaleri fra 1907 med navnet "Mode med hat", som er over 2 meter højt.

Tegner vender i erindringerne tilbage til den "Gyldenlokkede" med følgende passage:

"Under alle disse Tildragelser foregik der en for mig skæbnsvanger Begivenhed, som kunde have haft katastrofale Følger for min Fremtid. Taler er her om den gyldenlokkede Veninde. Efter Hjemkomsten fra Venedig saas vi jævnligt, og hun spiste ofte hos min Søster og mig."^{iv}

Rudolph Tegnens moder havde faciliteret hans atelier på Lemchesvej 6 i Hellerup, hvor han

boede fra d. 13. september 1898. Kort efter døde moderen, og hans søster Signe var flyttet ind for at holde hus hos ham.

"Med stive Øjne kommer Signe en Dag styrtende ind til mig: "Moders Diamantsmykke er forsvundet ", siger hun, "Jeg kan ikke finde det i Skuffen, og jeg har ikke haft det paa i lang Tid." Vi søgte og søgte. Smykket var forsvundet. Den Gyldenlokkede viste sig ikke. Vi anmeldte ikke Tyveriet, men en vag Mistanke dæmrede hos mig, - skulde det være muligt? Kort efter kime- de Telefonen. - Politiet. - Om jeg vilde komme ind straks paa Blegdamsvejens Station. Om jeg kendte de Smykke, der blev lagt frem paa Skranken foran mig? Det var min Søsters. Det blev forklaret mig, at den Skyldige under et Forsøg paa at ville sælge Smykket var blevet anholdt. Sagen var, at Etatsraadinde Heyman havde mistet en Broche, som Politiet søgte efter. Da Lovens Beskyttere af en marskandiser fik Underretning om, at et Juvelsmykke blev tilbudt af en ung Pige, tog de hende med, for-

di de troede, det var Fru Heymans. I sin Angst gik hun ud fra, at det var os, der havde anmeldt hende, og tilstod straks, at Diamantbrochen var taget hos os og ikke fra Fru H., som hun ikke havde haft nogen Forbindelse med. Hun fik en betinget Dom, da hun var gravid. Barnet var mit, skønt jeg næppe har været ene om at præstere dette Pragteksempel af et Drengebarn. Saa fulgte Scener baade hos hendes Forældre og hos os. Jeg tilbød at tage mig af Drengen, for gifte mig med hende efter dette, kunde jeg ikke. Vort Forhold gled ud, og Borgmester Lehmann, der fra gammel Tid stod min Familie nær, fik Pigebarnet talt til rette og Drengen opdraget. - Men i 20 Aar matte jeg bløde for Rejsen til Venedig."

PIGEN:

I brevene fandt vi Grethes side af begivenhederne. I det følgende er passager gengivet ordret inklusiv stavfejl.

I et brev fra d. 7. januar 1907 fra Grethe

til Rudolph forstår man, at han er i Italien i Venedig, og hun har modtaget et brev fra ham. Hun savner ham og glæder sig til, han kommer hjem. Hun forsøger at opmuntre ham, idet hun ofte finder ham så trist til mode og opfordrer ham til at leve livet. Måske, spørger hun, bærer han på en stor sorg. Hun glæder sig, til han kommer hjem, og de skal i teateret sammen. Hun fortæller kort, at hun står på Akademiet hver dag og et andet sted om eftermiddagen, men uddyber ikke.

D. 28. januar skriver hun i et postkort til ham, at hun er i Berlin og halvvejs hjemme. Hans adresse er i Venedig i Italien. Og samme dag, d. 28. januar, skriver hun, at hun nu er i München. Han får igen brev d. 29. januar, hvor man forstår, at hun har tilbragt en uge med ham i Italien. Hun takker ham for hans godhed og siger, at hun ikke tidligere har været klar over, hvor god han egentlig har været mod hende. Hun synes ikke, hun har opført sig ordentligt overfor ham og håber, han tilgiver hende. Hun skriver, at det var

dejligt at komme lidt væk fra hjemmet hos sin mor og at nogle sager, han har købt til hende er kommet frem. Hun fortæller detaljeret om sin hjemrejse, bl.a. beskriver hun, hvordan hun er blevet antastet af en anstrengende herre. Hun slutter af med at skrive "Tak for rejsen".

I et lille brev fra d. 16. februar skriver hun til ham, at hun har været inde og se udstillingen med skitser til Finsensmonumentet, og hun glædes, over at han har fået 1000 kr. i forbindelse med monumentet.

D. 17. marts er Tegner kommet til Danmark igen, og hun forsøger at opmuntre ham, idet komiteen for Finsensmonumentet er splittet, over om han skal have opgaven. Hun ved, han er påvirket og synes, det er glimrende, at han rejser bort fra det hele for at sunde sig.

At han er i Paris d. 15. april fremgår af et brev fra Grethe til Tegner. Hun takker for hans brev og konstaterer, at han er glad for at være væk

fra andedammen. Hun skriver løst og fast om vejret, og at den frie udstilling pt. er lukket for en nyophængning.

D. 20. april skriver hun et postkort, hvor hun beder ham om at skrive. Igen d. 26. april sender hun et lille kort og fortæller, at hun også savner ham og at hun skal ud med nogle venner.

En tirsdag i maj skriver hun til ham på adressen på Lemchesvej et kort brev og takker for hans brev, som hun blev glad for. Hun var nervøs, over om hun havde irriteret ham om lørdagen, og hun mente ikke noget med det. Man forstår, han har bedt hende komme onsdag aften, hvor hun vil komme. D. 16. maj skriver hun igen og er bekymret, over at han ikke skriver til hende. Hun håber dog de skal i skoven om søndagen.

Herefter er der først brev igen d. 30. august. Her skriver hun, at hun er lettet, over at han nu kender hendes Hemmelighed. Hun er meget bedrøvet og bekymret over fremtiden. Hun

skriver, hun glæder sig til at se ham i morgen aften. Der bliver underskrevet med "din Grethe". D. 4. oktober 1907 skriver hun kort, at hun håber, hun ser ham kl. 8 i morgen aften til skuespillet Romeo og Julie.

KUNSTNEREN TIL PIGEN:

I november ligger der et brev fra Tegner til Grethe, som muligvis aldrig er blevet sendt:

"Kære Grethe, Dit Brev har jeg faaet i morges – Ingen, næst efter Dig selv, forstaar bedre end jeg hvor ulykkelig Du maa være – Jeg har den inderligste Medlidenhed med Dig, men hvad der er sket kan jo ikke gøres om – jeg føler saa godt som Du, at Du har lidt forfærdeligt og at du fortryder Din Handlemaade.- Nu – for sidste Gang – beder jeg Dig af hele mit Hjerte: - forsøg at rette Dig og blive et godt og sandt Menneske i Fremtiden.- Jeg skal hjælpe Dig trofast dertil og sørge for Dit Barn naar det kommer til Verden – Vær god og kærlig mod Din Moder og de andre der hjemme og tro at jeg aldrig har vildet Dig

det andet end godt – vær nu lydig og god saa skal Du se Du vil glemme denne forfærdelige Tid – Bliv et godt menneske saa bliver Fremtiden lys og lykkelig for Dig. Din Ven Rudolph"

I parentes skriver han:

"du kan ikke undgaa at blive dømt, men det er mit Haab man vil eftergive Dig Straffen, hvis ikke vil jeg forsøge at faa Dig benaadet."

PIGEN:

D. 25. november takker Grethe Rudolph i et brev. Hun skriver:

"Min kære trofaste Ry! Tusind Tak for alt din Venlighed og Gjodhed, du begriber ikke hvor glad du gør mig hver gang du har været her."

Man forstår at Grethe har boet hos Rudolph i otte dage, men det fremgår ikke hvornår. Hun skriver, at hun fortryder, hun var så styg imod ham. Hun synes, hun har været væmmelig og

sær men begrundet det, med at hun var skin-syg over hans søsters forhold til ham. Om graviditeten skriver hun:

"Og tanken om at skulle paa Landet nu hvor jeg gaar saadan og skal være Moder og ikke se eller Tale med et Menneske som man kender og holder af og kun se dig engang eller to om Maaneden og din Søster saa dig altid. Mig vilde du glemme og ikke tænke paa hvad jeg skulde lide ude blant fremmede mennesker. Kære Ry havde du bare sagt hvormeget du holdt af mig da havde aldt været anderledes, for tro ikke at jeg ikke har holdt meget af dig altid, men ikke vist det fordi at jeg troe at du ikke holdt af mig jeg har saa tit grædt om Aftenen naar jeg var kommen i Seng. Kære Ry: nu ved jeg at du holder af mig, du har vist det mere end nogen anden. Hver er du god og ædel. Om alt var som før hvor skulle jeg være et godt og kærlig Menneske nu kan jeg være det og jeg vil det. Du kan og maa hjælpe mig dertil, du er den eneste som jeg kan Elske og holde af. Jeg er

meget ked af at jeg har kunde gøre dette mod eder begge i må glemme det og tænke godt om mig."

Brevet slutter, med at Grethe forsøger at få ham til at huske de gode minder, de har sammen. Her hentyder hun til Venedig og Bornholm.

KUNSTNERENS SØSTER:

D. 21. november 1907 ligger der et brev til Grethe fra Signe, Tegners søster:

"Kære Grethe. Tak for Deres Brev i morges. Det gjorde mig saa godt at modtage det. Grethe jeg er ikke vred paa Dem – og jeg tilgiver dem alt. Prøv nu at komme til Ro og faa deres nerver beroliget og bliv et godt og flinkt Menneske igen. Deres Signe Tegner"

PIGEN IGEN:

Samme dag, d. 21. november, sender Grethe et brev til Rudolph. Hun takker både ham og Signe for, hvad de har gjort for hende. Hun skriver

igen, at han er god, og at hun ikke skulle have tvivlet på ham. Hun har set ham på gaden og kunne se, hvor trist han var. Hun beklager hans pinsler grundet hende. Hun lider også selv og har svært ved at spise. Hun skriver, han ikke må være vred på hende, og at hendes sorg og lidelser må være straf nok. Hun beder, om at han skriver til hende. Hun vil gerne vinde hans kærlighed tilbage. Igen skriver hun om Italien og Bornholm. Om barnet skriver hun:

"Kære Ry du ska se det gaar nok jeg har dog noget der holder os sammen, selv om der maaske er kommen en Afgrund imellem os, nu, saa vil maaske vores fælles Barn fylde den Afgrund som maaske er imellem nu. Kære Ry jeg er saa glad for det lille Barn jeg elsker det allerede for jeg tror at det vil binde os til hinanden naar det engang er født som ikke før."

Slutteligt beder hun ham om at glemme hendes opførsel og beder ham om tilgivelse.

D. 7. december skriver Grethe, at hun er bekymret, over at der er gået flere dage, uden han har skrevet. Det er 8 dage siden de sås. Hun er bekymret for hans helbred. Hun trygler ham om et brev og hilser fra hendes mor.

I julen sender hun ham et kort og ønsker ham god jul og beder ham hilse søsteren. Hun sender ham en gave, men det fremgår ikke hvad.

D. 28. april 1908 sender hun et korrespondance-kort:

"Kære Ry. Jeg ber dig komme i Aften da din lille Dreng er meget Darlig Venligst Din Grethe"

Omkring d. 2. maj skriver hun igen et korrespondance-kort:

"Kære Ry! Jeg kan meddele Dig at den Lille har det meget bedre, i Nat og i Gaar. Han maa ikke faa andet end Bryst di første to Maaneder og senere Bygmælk. Du kan tro at han har været

darlig, den første Dag og Nat græd han næsten hele Tiden og i to Nætter har jeg ikke sovet, vi har haft Dokter to gange. I dag har han været lidt ude at køre og i Morgen hvis Vejret er godt skul vi paa Wygandsvej saa det er ikke umulig at jeg kører til dej i Morgen Eftermiddag saa du kan se din Dreng. Det har du vel ikke noget i mod. Vi skal køre med det samme igen. Venlig hilsen fra os begge to, din Gre.."

D. 5. maj skriver Grethe igen. Hun skriver, at hun har været syg, hvorfor han ikke har hørt fra hende længe, og at de er gået fejl af hinanden om lørdagen før, hvor hun var forbi for at møde ham. Herefter skriver hun:

"Kære Ry. Du skrev sidst til mig at vi ønskede at du skulde tage Barnet. Nej det ønsker jeg ikke jeg vil helst beholde ham jeg holder for meget af ham til at han skul til vilt fremmede Mennesker. Men efter hvad jeg kan forstaa paa min Moder og Søster saa var det dig selv der vile have ham paa et Plejehjem, det gør Moder og mig saa

ondt at du ikke tror at vi kan pleje ham og at jeg ikke er god i mod ham. Kære Ry, du skriver at jeg er fulstændig fri nu er det for sent nu kan jeg ikke løsrive mig fra dig saa skulde du for længe siden have trukket dig tilbage inden jeg var bleven Frugtsommelig. Jeg kan ikke Tro at det er din oprigtige mening at du slet ikke vil kends ved mig: nu, da du har gjort mig til Moder til dit Barn nej jeg kan ikke tro paa dit Brev jeg ved at du er for God og Adel til at lade mig ene netop nu hvor jeg er saa ulykkelig. Hvis Kære Ry du fandt mig god nok til din Omgang inden min ulykkelige Skæbne, saa vil du sikkert heller ikke svigte mig nu hvis jeg kender dig ret. Jeg ved godt at Skylden er min egen og derfor meget sværere at bære men kære der er vel tilgivelse for aldt. Jeg vilde gerne tale med dig jeg kan ikke skrive nor at jeg kommer mere det skal du faat vide da jeg ikke er rask men jeg har Dokter men vores lille Dreng har det bedre, du kan tro han har faaet store Øjne og han forstaar og saa at bruge dem og allerede godt forvedt han vilde ikke sove om Eftermiddagen. Til slut mange

Kærlige Hilsener fra begge dine. din Grethe. Et Brev vil gøre mig glad."

D. 8. maj har Grethe modtaget et brev fra Tegner, som er vred over, at Grethe til den unge pige i huset, der lukkede op, da hun var gået forgæves af Rudolph om lørdagen, skulle have udbrudt, at han var et fjols. Hun synes, han har været kold overfor hende hele vinteren, og at hun har været så ulykkelig og ikke ser nogen fremgang. Hun vil gerne have den gamle Ry tilbage. Hun skriver om barnet:

"Det var jo kedeligt at jeg kørte ud med vores lille Dreng, men jeg vilde saa gerne at du skulle se ham, han var netop saa sød den Dag. Jeg havde syt en lille lysseblaa Kjole og Hue og det klæder ham saa godt og da jeg saa kom var du ikke Hjemme og i stedet blev det til Splid men det er ikke min Skyld."

Et korrespondance-kort d. 11. maj fortæller Grethe, at hun har passet tombolaen på den

Frie Udstilling, og at hun får 50 kr. fra en sagfører. Det er ikke klart hvorfor. Hun hilser fra sig selv og sønnen og afslutter med et:

"Kære Ry længes du ikke efter at se din lille Søn du ved ikke hvor han er sød nu kan han baade le og græde."

D. 22. maj skriver hun at hun kommer ud til ham den næste aften. Hun skriver kort at "lille Dengse har det godt."

D. 26. maj skriver Grethe igen:

"Min kære Trofaste Ry! Du kan tro at du har gjort mig glad med din Venlighed da jeg sidst var ude hos dig. Jeg kommer ud til dig i morgen Aften, saa haaber jeg du er lige saa sød og venlig du ved ikke hvor det har glædet mig at se dig som i gamle Dage. Dengse har taget et halvt Pund paa i sidste Uge, lige i Øjeblikket sover han saa jeg skal skynde mig i Seng medens han sover, det varer nok ikke længe før han skrider igen."

D. 30. maj modtager Tegner endnu et brev. Hun fortæller, at Lille Dengse har været ude at køre i tre timer med hendes mor. Han vokser og bliver større, og hun vil besøge Tegner igen søndag aften. Hun havde håbet, han var kommet forbi den Frie Udstilling, men at han måske kommer en af dagene. Hun skriver nederst i brevet, at hun har haft hovedpine i to dage.

D. 8. juni skriver Grethe til Rudolph til Frk. Friis Pensionat i Hornbæk. Det fremgår at han har inviteret hende til Hornbæk. Vejret i pinsen har været koldt og der havde kun været 13 gr. Varme på Udstillingen. Om barnet skriver hun:

"Lille Dengse har det rigtig godt han ler og sludrer i et væk, det var kedeligt at han var saa gnaven i Onsdags da du var Hjemme."

Hun skriver, at de ses om et par dage. D. 9. juni skriver hun en kort besked, om at hun kommer op til ham i Hornbæk dagen efter.

D. 12. juni sender hun et foto af Drengen og ønsker Rudolph kort tillykke med fødselsdagen.

D. 18. juli modtager Tegner igen et brev. Hun fortæller at drengen ligner ham mere og mere og er sød om dagen men holder hende vågen om natten. Hun slutter med "Paa snarlig Gensyn".

D. 29. september 1908 skriver Grethe selv til Tegner:

"Min kære Trofaste Ry! Hvor kan det være Kære Ry at du ikke har skrevet et eneste Or til mig. Du ved at Barnet var syg, og jeg heller ikke rask og at der var noget der pinte mig, og piner mig og mer. Der er desværre ingen Tvivl længer, det er gaat galt jeg er i Omstændigheder. Har jeg er syg hvor jeg lider, lider dobbelt under den kulde der Daglig vises mig. Moder aner hvad der er i Vejen er vred og Fortvivlet tros det at jeg siger der ikke er noget glat. Hun tager sin Død over det. Hun skælder Daagen lang, et venlig Or hører jeg aldrig.

Hun er fortvivlet og skriver på et tidspunkt:

"Kære Ry sig mig hvad er der for mig at gøre jeg kan ikke sætte et uægtefødt Barn i Verden til. Jeg kan heller ikke tro at det er din mening. De er for god og ædel til at synes det: Kære Ry skriv til mig med det samme jeg maa vide hvad din mening er jeg kan ikke mere jeg er syg alle vegne. Gid jeg var død da jeg fik Drengen. Jeg kommer ud til dig en af de allerførste Dage. Tusinde Hilsner fra din ulykkelige Grethe"

PIGENS MOR:

Lørdag d. 10. oktober 1908 kommer der et brev til Hr. Tegner fra Grethes mor. Hun skriver idet Grethe ikke selv er i stand til at skrive:

"Min datter kan ikke gaa ind paa Deres Tilbud om at Rejse bort og føde sit Barn ude og saa kaste det i Grams som et Kreatur Det har hun ikke hjerte til. Men jeg vil kræve Dem til Regnskab for den Sorg De har bragt over vort Hjem og over min stakkels Datter, og Jeg begriber

ikke naar De ikke vilde hende andet at de saa ikke var nok med første Gang De har ført hende i Ulykke. De skriver at De ikke kan Arbejde De tager kun Hensyn til Dem selv og Tænker ikke hvad min Datter hun Lider. Hvorfor lod De hende ikke gaa daa Hun havde Overstaaet og ikke bragte ny Ulykke over Hende. Jeg har tilgivet min Datter men Dem kan jeg ikke tilgive. De er 14 Aar Ældre en min Datter saa De maatte have bedre Forstand."

Moderen er bekymret for Grethe og afviser at anbringe den lille søn i pleje. Hun fastslår, at han har det bedst hos dem. Hun vil heller ikke opsøges af hans sagfører eller venner. Hun underskriver brevet med "Fra hendes bedrøvede Moder". Grethe er altså 21 år nu.

PIGEN:

D. 22. november sender Grethe et korrespondance-kort:

"Kære Ry! Du skriver at jeg skal henvende mig

hos din Fætter, hvad har din Familie; og juraen, med hvort Forhold at gøre. Det er ikke ham der har gjort mig til Moder, til sit andet Barn og det ikke ham jeg der har pindt mig og piner mig og gjort mig ulykkelig for stedse og midt liv til intet. Det er dig, og derfor maa jeg tale med dig og ingen anden hvis jeg ikke maa komme til dig kan du jo komme til mig. Til din Fætter gaar jeg ikke og hans Kontormænd jeg vil ikke for vores Forhold haanes og spottes af Dem. Jeg kan hilse dig fra din lille Dreng. Det gør mig meget meget ondt at du ikke engang spørger hvordan han har det. Det er mere end jeg nogen sinde hvilde have troet om Deg at en Fader kan være saa Hjerteløs og ligeglad over for sit Barn".

Næste brev ankommer d. 15. september 1909: *"Kære Rudolph! Jeg beder dig om at hjælpe mig med lidt Penge til noget Tøj til din lille Dreng. Han har ingen Støvler paa Benene. Tæerne stikker ud af Wæserne (?) og Saalerne trækker Vand. En Pals mangler han ogsaa, jeg kan ikke skaffe det hvor gerne jeg end hvilde. De fem*

Kroner som du er holdt op med at betale maa jeg give Moder. Hun hverken kan eller vil have din Dreng under tyve Kroner om Maaneden. Du maa ikke tro at det er en Fortjeneste for Moder, og at hun vil trække dig op."

Der bliver remset en del udgifter op og det fremgår at Grethe selv har 30 kr. til sig selv om måneden og at Rudolph kun sender 15 kr. Hun beder ham sende mere og skriver:

"det er haardt nok enda at have et lille Barn at forsørge og staa saa ene i Verden med for i det Øjeblik Moder dør saa er vi ganske alene i Verden overladt til Skæbnen. Det er mig en stor Skuffelse og hvor jeg lider under at du har saa lidt Fader kærlighed til dit Barn, det havde jeg aldrig troet. Han er meget sød og fremlig. Han gaar alene og kan sige flere Ting. Han ligner dig meget kan du tro. Det vilde glæde mig om du vilde se ham, jeg tør vel ikke haabe. Den Tid er forbi da jeg haabede at du vilde blive ved med at se dit Barn og holde af ham. Jeg tænk saa ofte

paa, mon du aldrig tænker paa os eller sender os en venlig Tanke, vi tænker saa tit paa dig og gamle Dage, hvor holdt ikke meget af dig og holder af dig i nu som af ingen anden og det bliver jeg ved med resten af mit liv – jeg kan ikke andet trods alt. Hvad har jeg lavet for min Kærlighed mit unge Liv hvor var jeg ung da jeg traf dig og uerfaren og det har du benyttet dig af.”

Næste brev modtager Rudolph d. 18. april 1910. Brevet har været i Rom, Verona og er afleveret på Lemchesvej og er derfor dateret 27. januar 1910. Her er sendt et foto af deres søn, og Grethe skriver på bagsiden:

”Kære Rudolph! Jeg sender dig dette Billede af din lille Dreng haaber det vil glæde dig at se hvor sød han er paa Billedet vil du se at han er Fotograferet med din Bjørn som han er meget glad for. Billedet er ikke saa heldig som det kunde have været men jeg har det ikke bedre. Jeg hvile gerne have ham rigtig Fotograferet men jeg har ikke raad til det. Dette Billede er taget Hjemme

i spisestuen. Tak for dit Kort, jeg hviste at du var rejst Her Holbek som jeg taler med af og til fortalte mig det Jule Aften. Pengene fik jeg først den 24. Januar. Jeg hvile have skrevet noget før men Barnet har været meget Forkølet. Nu er det bedre. Jeg har været paa den frie Udstilling i denne Maaned men om tre Dage er det forbi. Inspektør [navn ulæseligt] paa Udstillingens siger at du er rejst med en Model som du har givet et gult silke sjal. Du kan tro at det piner mig at høre ogsaa naar han spørger om du holder af Drengen og hvor naar han skal udstilles.”

D. 12. juni sender hun Rudolph et foto af sønnen og ønsker Rudolph tillykke med fødselsdagen fra dem begge. Hun vil besøge Tegner med sønnen snarest, og hun takker for et par støvler. Næste brev fra Grethe er dateret d. 24. august 1911. Her beder hun ham sende nogle penge til en doktor da deres lille dreng har været syg. Hun har 35 kroner om måneden, så hun kan ikke betale. Lægen skal have 14 kroner for at have været ude to gange. Hun afslutter:

”Naar han bliver rask kommer jeg ud med Ham. Du længes vel efter ham engang imellem. Han kommer til at ligne dig mer og mer. Han er lang og spinkel og kloge blaa Øjne krøllet lyst Haar. Grethe”

D. 26. januar 1912 sender Grethe et kort, hvor hun beder Rudolph sende de penge, han mangler at sende. Hun skriver om drengen:

”Jeg kommer ud til Dig en Dag naar det bliver lidt bedre vejr. Det er jo meget længe siden at du har set din Søn Han er en stor klog dreng og ligner dig paa en Prik. Haaber at du sender Penge med det første Venlig Hilsen Grethe og din Søn”

D. 15. april 1912 efterspørger Grethe igen penge, idet de skal flytte. Hun takker for støvler, som er meget for store men nok vil være gode nok til vinter. Hun flytter til Aaboulevard.

D. 20. juni 1912 har han igen ikke sendt penge, og hun mener, det er fordi, han er blevet gift, at han glemmer sine pligter over for sin søn.

PIGENS SØSTER:

D. 27. januar 1915 skriver Grethes søster til Rudolph:

"Da min Søster er rejst med et Skuespiller-selskab tillader jeg mig at svar paa Deres Brev igennem hende og mine Forældre. Jeg har i Dag modtaget hendes svar og min søster vil ikke at hendes lille dreng skal væk og mine forældre tillader ikke at Rodian bliver sendt paa nogen Kostskole. Hvis De mener at undrage Dem deres Bidrag til Deres lille Dreng, saa maa vi jo søge Rettens vej. Min Søsters Umedgørlighed kan apsolut ikke falde tilbage hverken paa hende, eller hendes lille Dreng for den Kærlighed og Venlighed som han faar herhjemme faar han ingen andre Steder. Og det kan ikke være af Kærlighed til Deres Søn at De vil have ham sendt væk, da de ellers hverken hører eller ser

til ham. Og da han baade er kvik og lærenem kan hans Opddragelse ikke blive laadt tilbage ved at blive sendt i Skole her i Byen. Hvis der eller er noget De vil have ordnet bedes De henvende Dem hos mine forældre, da vi ikke holder af at faa aabne Brevkort af Borgmester Lehmann. Mine Forældre takker Dem for deres Julegave til Rodian han blev meget glad for den Allerede før Jul spurgte han Moder om han fik Julegave fra Hellerup og om han ikke maatte komme ud og takke den Herre der var saa god ved ham. Oda Sørensen"

EPILOG

Der er ikke flere breve i arkivet mellem Rudolph Tegner og Grethe. Der er ingen forklaring på hvad der skete med den anden graviditet eller om Rodian, som Tegner skriver, bliver sendt væk hjemmefra. I så fald må det være sket efter Grethes søsters brev, som blev afsendt da Rodian var syv år gammel.

ⁱ Dateringen er baseret på Grethe Sørensens brev til Rudolph d. 29.01-1907

ⁱⁱ Mod Lyset, s. 111

ⁱⁱⁱ Mod Lyset, s. 111

^{iv} Mod Lyset s. 121

^v Mod Lyset s. 122

KOLOFON

REDAKTION

Luise Gomard / Rudolph Tegnens Museum & Statuepark
ISBN 978-87-989591-2-0

UDGIVET I FORBINDELSE MED

Særudstillingen Tegner og kvinderne set af Suste Bonné

UDSTILLET PÅ

Rudolph Tegnens Museum & Statuepark / 29.05-18.10 / 2015
Ribe Kunstmuseum / Efteråret 2015

UDSTILLINGSIDÉ

Suste Bonné

UDSTILLINGSTILRETTELÆGGELSE

Suste Bonné, fotograf, billedhugger og forfatter. suste.dk
Luise Gomard, Rudolph Tegnens Museum & Statuepark

FOTOGRAF

Suste Bonné

PRINT AF VÆRKER TIL UDSILLINGEN

Frese og Sønner v./Eva Frese. freserammer.dk

UDSTILLINGEN ER TILRETTELAGT MED STØTTE FRA

Knud Højgaards Fond
Oda og Hans Svenningsens fond
15. juni fonden

KUNSTNERSTØTTE ER GIVET AF

Statens Kunstråd
Statens Værksteder for Kunst

LAYOUT

Ida Marie Nissen

TRYK

PF Offset i Varde

OPLAG

500

TAK

Eva Frese, Martin Mydtskov, Kenneth Folmann, Tove Thage,
Claus Hueg, Anders Sandberg, Ole Willerup, Gitte Konieczny,
Carsten Krogh Gomard og Ida Marie Nissen, Luca Dyrwig og
Synnøve Søe

